

2022 – DOSARELE PATRIMONIULUI (CXIV):
contribuția practică la problema diasporei maghiare!
- biserica maghiară din Săcădate a aparținut Sibiului, la biserica germană?

În prefața monografiei „Săcădate”, profesorul sibian **Vámszer Géza** prezintă o teorie interesantă, în care se analizează diaspora maghiară. Reproducem pasajul: «... Biserica reformată a editat câteva cărți modeste despre diasporele maghiare, dar cam puține. La început **sarcina cea mai importantă a fost păstrarea bisericilor**, mai târziu diasporele maghiare au ajuns în centrul atenției. Szathmary Lajos a scris o carte „**Contribuția practică la problema diasporei maghiare**”. Această lucrare a fost prezentată în 30 mai 1937, la ședința Partidului Maghiar din Cluj. Atenția intelectualilor a fost îndreptată spre problema diasporei. Autorul susține că munca aceasta cu diasporele existente se poate desfășura în mod planificat și cu conducerea centrală. Maghiarii din România, 1/5 din populația țării trăiesc în diaspore mici. **Aceste diaspore se pot împărți în 4 părți:** a) Sunt comune și sate maghiare care de la început au fost proprietate maghiară și de aceea toate denumirile toponimice s-au păstrat. b) Sunt diaspore comune care au fost create de alte popoare, dar din cauza războiului sau bolilor au devenit locuri pustii. Acolo, a fost adusă populația maghiară/ colonizată populația maghiară. Cu timpul ori biserica a slăbit foarte mult, ori a plecat groful care a fost proprietar de pământ și astfel colonia a rămas singură, un fel de insulă lingvistică. c) Sunt localități în Transilvania unde într-o comună românească au trăit mai mulți nobili mici de naționalitate maghiară, dar când s-a desființat iobăgia aceștia au devenit săraci, nepoții lor fiind deja țărani sau meșteșugari și neavând sprijinul bisericii și legături culturale maghiare încet, încet au trecut la căsătorii mixte și astfel s-au pierdut ca maghiari. d) Au apărut diaspore maghiare în centre industriale, cu aceștia trebuie să ne ocupăm și mai mult. e) Sunt diaspore maghiare care cu timpul s-au desființat din punct de vedere al limbii și al credinței. Există și un alt criteriu de clasificare pentru diasporele maghiare în privința vitalității lor. Aparent este mai puternică o diasporă cu o populație numeroasă, dar poate să fie o diasporă cu o populație mică dar care să își păstreze mai bine identitatea națională. Diasporele pot fi: 1.diaspore puternice; 2.diaspore în drumul spre contopire; 3.diaspore care au ajuns la contopire totală și în fiecare zi se degradează. **Se poate cerceta de ce depinde contopirea aceasta.** Sunt foarte multe motive: a) motive naționale, slăbirea conștiinței naționale; b) pierderea limbii naționale; c) căsătoriile mixte; d) scăderea populației; e) situația socială. **Dacă în teritoriul unde locuiesc împreună multe popoare și un popor are drepturi nobile, celălalt are soarta de iobag, omul liber se contopește mai greu în poporul care are soarta de iobag.** Alt motiv pentru contopirea diasporei a fost lipsa instituțiilor culturale și organizațiilor civile.

De multe ori rolul principal în menținerea identității este situația economică. **În Transilvania cultura maghiară, săsească și română s-au influențat reciproc: portul popular, construcțiile gospodărești, limba, tradițiile populare.**

La contopirea diasporei are importanță deosebit de mare biserica. Dacă biserica nu-i destul de activă atunci credincioșii trec la altă biserică. O caracteristică aparte o constituie diasporele din

sudul Transilvaniei, din jurul Făgărașului, Sibiului și Hunedoarei, care sunt așezate pe lângă fosta graniță maghiară. Păcat că istoricii maghiari s-au ocupat foarte puțin cu acest teritoriu, având în vedere că multe lucruri nu sunt clarificate și cunoscute.

De exemplu: nu se știe precis dacă aceste diaspore au fost colonii maghiare și înaintea venirii sașilor sau au devenit numai în sec. XV și XVI, în perioada cuceririi turcești când comune săsești au dispărut și au venit maghiarii, secuii».

Istoria localității Săcădate se fundamentează - de prof. **Vámszer Géza** - pe drumul care fost construit de romani, pe lângă actuala biserică evanghelică, aici fiind o cetate - cu urme ce se păstrează - maghiarii valorificând poziția ei. În sprijinul teoriei sale, autorul aduce argumentele istoricului sas Adolf Schullerus: « ... „recunoaștem că la colonizarea sașilor au găsit secui în partea dreaptă a Oltului. Acești secui au apărat granița sudică a Ungariei.” Aceste comune nu au aparținut sașilor, dimpotrivă au fost proprietatea Regatului Maghiar, au aparținut la județul Alba. Construcția acestei comune dovedește că a fost creată în scopuri de apărare. Asemănătoare cu Săcădate sunt Hălmachi, Nou Român și Arpaș. Schullerus susține că regele Ungariei dacă a asigurat în Ciuc, în Odorhei și în Trei Scaune apărarea granițelor, atuncea nu a putut să neglijeze nici granița de sud a Ungariei. Acești grăniceri au primit pământ. Așa se explică că la sfârșitul sec. al XIX-lea au fost foarte mulți nobili mici. Pericolul pentru cucerirea Transilvaniei a fost mai mare spre răsărit și mai redus în sudul Transilvaniei. Sașii au fost colonizați în mijlocul sec. al XII-lea pe lângă această linie de apărare (linia a II-a de apărare). În anul 1211 au fost colonizați pe lângă Brașov cavaleri germani, pentru apărarea granițelor sudice a Transilvaniei. Georg Müller consideră că Schullerus a greșit această teorie. După Müller aceste colonii au fost săsești și maghiarii/ secuii au fost colonizați după invazia turcească și tătară (sec. al XVI-lea), dar nu poate să dovedească această ipoteză. Totuși aduce câteva argumente: **biserica maghiară din Săcădate a aparținut Sibiului, la biserică germană.** În 1380 Săcădate este reprezentat în Sibiu, la Ședința Sfatului de doi sași din această localitate. Primele documente care amintesc maghiarii din Săcădate datează din 1494-1497. Documentele nu amintesc mai repede nici sașii (...). În partea de sud a graniței de apărare au fost păduri.

Regele Ungariei a lăsat acest teritoriu nelocuit și plin de păduri. Asta nu înseamnă că trupele de grăniceri nu au pătruns și în aceste zone. Și așa se presupune că pe teritoriul Sibiului Regele Géza al II-lea, în perioada 1140-1150 a colonizat sașii. Sașii au fost așezați pe teritoriul care a fost lăsat liber de grănicerii secui. Cavalerii germani puși să apere granițele țării, în teritoriul Brașovului, s-au împotrivit regelui și atuncea regele Ungariei a trimis o trupă asupra acestor cavaleri, pedepsindu-i. Relația dintre maghiari și sași s-a stricat. Regele Endré al II-lea a dat sașilor teritoriul dintre Brașov și Baraolt, cu sarcina de a apăra granița sudică. Acest teritoriu Brașov - Baraolt s-a numit „**Királyföld**” = **Pământul Regal**. Secuii care până atunci au apărat granițele s-au supărat. Din acest motiv Endré al II-lea a dat secuilor teritoriul Sepsî, Orbai și Kézdi. Așa și-au creat secuii patria lor. Unii dintre secui au rămas în sudul Transilvaniei. Secuii care au rămas grăniceri în sud au luptat sub comanda căpitanului săsesc. Ei au participat și la apărarea orașului Sibiu împotriva turcilor. Este vorba și de secuii din Săcădate.

În 1241-1242 la invazia tătarilor foarte mulți secui au murit, iar cei rămași s-au contopit cu populația săsească și românească. În sudul Transilvaniei au fost multe cetăți în proprietatea regelui maghiar, dar mai târziu Regatul maghiar a neglijat apărarea graniței de sud a Transilvaniei și aceste cetăți au intrat în proprietatea sașilor. Un exemplu de acest fel este Slimnic. Istoricul german J. Plattner susține că între scaunele săsești a reținut niște teritorii înguste unde grănicerii secui au locuit și au putut circula la cetăți regale. **Maghiarii din Săcădate sunt urmașii grănicerilor secui.** Ca documente: **stema comunei Săcădate din 1577 - 2 săbii.** (...) Stema Săcădatului - 2 săbii încrucișate -, dovedește caracterul militar al localității. Desenul Stemei se găsește la arhiva Muzeului Brukenthal din 1577 într-o culegere de steme». Se cuvine a remarca faptul că stema localității este asemănătoare cu cea a Sibiului, dar și cu stema actuală a comunei Șura Mare!

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2022-dosarele-patrimoniului-cxiv-contributia-practica-la-problema-diasporei-maghiare-biserica-maghiara-din-sacadata-a-apartinut-sibiului-la-biserica-germana-166199.html>

În: Tribuna, 09 septembrie 2022